

ועד רבני ליובאוויטש הכללי (המרכזי)

תשורה

יום עיון המוקדש לפיקוח
כשרותו של מקווה טהרה

יום ב' לפ' אלה תולדות כ"ז מרחשון

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבע לבריאה
שנת הארבעים ושניים למבצע טהרת המשפחה

הקובץ נלקט ונערך ע"י הרב אלעזר הלוי רייטשיק

התמונות שנדפסו הינם מארכיון ליובאוויטש,
ומאוסף פרטי של הרב אלישיב קפלון,
תודתנו נתונה להם שהמציאו עבורנו התמונות

כ"ק אדמו"ר הזקן
(שולחן ערוך יורה דעה)

דיני תקוני המקוה ועשייתה

נודע בשערים המצויינים בהלכה שגובה המים במקוה צריך להיות כחצי אמה ממעל לטיבורה בכדי שלא יהיו קמטים בבטנה כאשר תשוח ראשה ביותר אם היא טובלת מעומד.

ולפי שקשה הדבר מאד להטיל מים חמין הרבה כל כך למקוה לכן ההכרח הוא שתטבול במתיחת גופה לארכה תחת המים כעין דג לאורך התיבה דהיינו שתדחוק רגליה בדופן הקצר של התיבה סמוך לשוליה ובידיה תאחוז בשליבה הסמוכה לדופן הקצר שכנגדו בשליבה התחתונה דוקא הסמוכה לשולי התיבה בכדי שלא יהיה שיעור צף על פני המים אפילו משהו ח"ו.

ואי לזאת צריך להיות אורך התיבה מבפנים ערך ח"י טפחים מרווחים ורוחב השליבות באורך התיבה ערך ד' טפחים ונשאר אורך י"ד טפחים להתפשטות גוף האשה תחת המים (אם היא ארוכה) וראשה יהיה על השליבה התחתונה רק שלא יהיה שיעור חוץ למים כנ"ל.

ורוחב התיבה מבפנים יהיה ששה טפחים מרווחים ויותר מעט בכדי שיהיה כל שטח התיבה למטה עולה יותר ממאה טפחים טפח על טפח.

וגובה המים במקוה יותר מעט משבעה טפחים מרווחים. ושם יעשו סימן בתיבה להזהיר הבלן הממונה על המקוה שיזהר מאד בנפשו שלא לשפוך מים חמין השאובין לתיבה עד שיראה שמים הכשרים שבתובה הם מגיעים עד הסימן ועד בכלל בכדי שיהיה מים כשרים מ' סאה בריוח ולא בצימצום.

להזהיר האומן העושה התיבה שלא יחבר השוליים אל הדפנות עד שיעשה תחלה נקב בקצה השוליים (שיהיה תחת השליבות) בכדי שלא יהיה עליה תורת כלי מעולם ויהיה הנקב טפח על טפח מרובע שהוא יותר מעט ממוציא רמון לפי שאין אנו בקיאים בשיעור מוציא רימון (שיש אומרים שהם ג' אחוזים זה בזה).

ולא יכניס השולים תוך הדפנות אלא יכניס הדפנות תוך חריצים שבשוליים בכדי שהנקב שבשוליים יהיה סמוך מאד וסתום יפה בנסר חלק שישומו תחתיו כמו שיתבאר.

אחר שישפכו המים לגמרי מחפירת המקוה יקבע ב' נסרים חלקים בקרקעית המקוה על

הרצפה סמוך לדופן בצד שיורידו שם התיבה. ואחר כך יורידו את התיבה לתוך המקוה לקרן זוית דהיינו שב' דפנות התיבה על כל פנים שהן דופן הארוך והקצר יהיו סמוכים ותכופים לדפנות המקוה שהן בנין קבוע מעצים. וישפילו התיבה ויורידוה עד למטה ממש על הנסרים החלקים הקבועים על הרצפה ממש. ויחברו שם התיבה במסמרים של ברזל או של עץ הנכנסים תוך הנסרים ותוך הרצפה ממש. וגם יחברוה במסמרים לב' דפנותיה הארוך והקצר לב' דפנות המקוה הסמוכים להם.

וטוב לשפוך עפר בחלל מועט שביניהם הנראה מלמעלה הגם שאינו מעכב מאחר שמחוברת היטב במסמרים קבועים אל הדפנות ואל הרצפה.

ואחר כך יכולים לשום סיד הרבה תוך הנקב שבשולי התיבה הנסתם בנסר חלק שתחתיו וכשיכנסו המים לתיבה יתקשה הסיד ויסתום יפה את הנקב שלא יכנסו בו מים צוננין שמתחת לרצפה ואף על פי כן אינה נעשית כלי על ידי סתימה זו של סיד דוקא.

וצריך להושיב שם תיכף שומר נאמן לשמור שלא יפלו מים שאובין למקוה (או לסגור המקוה) עד שיתאספו המים ויתרבו תוך התיבה עד הסימן הנ"ל מאליהם. ואפילו התיבה היא זפותה בזפת וכנודע מהספינות המזופפות שהמים נכנסים לתוכן. אלא שאין למים אלו אלא דין מקוה כשר ולא דין מעין אף גם אם הם מי מעין הנובע לחפירות המקוה כידוע ליודעים:

הרה"ח הגאון הרב יעקב לנדא (נדפס בהוספות לשו"ע אדה"ז יו"ד, ובכ"מ)

תקוני המקוה ועשייתה

(ע"ד המקוה ברוסטוב)

- רצון קדשו של כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע ה' שיעשו מקוה ע"ג מקוה, היינו.
- א. שבתחתונה יהיו מי הגשמים, וממעל לרצפה תהי' המקוה ממים הרגילים, אשר בה יהיו טובלים (כ"ק נבג"מ הכריע לעשות את מקוה מי הגשמים למטה מחשש ינתן סאה ונטל סאה" לחוש לדעת הראב"ד, וכשהיא מלמטה רחוק הדבר שיתערבו, מצד שינוי מדת החום שבמים).
- ב. ההשקה תהי' ע"י נקב שמחזיק טפח על טפח, ובטעמו של דבר נאמר לי מפי קדשו: שעכשיו (דהיינו בזמן שהי' הדבור אלי ע"ז) אינו זוכר אבל הי' לו טעם בזה. שיהיו שני נקבים כאלה, אחד במקום אחד והשני בפנה אחרת. וזה פשוט מחשש אולי יקרה פעם שיסתם אחד מהם ולא ירגישו בזה.
- ג. שום נקב בשביל יציאת המים לא יהי' לא בעליונה ולא בתחתונה, ומקום כניסת מי הגשמים יהי' ע"י נקב בעליונה למעלה ממדת המים בכדי שלא יהא חשש זחילה, ודרך העליונה יכנסו לתחתונה.
- ד. ברצפה אשר בין שניהם יהי' שיש כמדת אדם בערך אמה על אמה בכדי שאפשר יהי' להכנס דרך שם לתחתונה לנגב אותם בזמן שיצטרכו להחליף את מי הגשמים, ואת השיש הזה יסירו לגמרי בזמן מילוי מי הגשמים לתחתונה דרך עליונה, ושהמים יעלו על גדות הרצפה (ע"ז דנתי אז בפני כ"ק ובזכרוני נשאר שכ"ק רבי' הסכים לדברי אבל כפי הרשום אצלי שבכל זאת למעשה נשאר כמו קודם שהיו ממלאים עד שמי הגשמים היו עולים על הרצפה). בשיש הזה באמצעו הי' נקב ההשקה.
- ה. שעור המים בתחתונה הי' כפול, מחשש אולי פעם יחסרון משעור ע"י רפש עפר שמצטבר למטה, וכשיהי' שעור כפול ישאר שעור אחד ודאי.
- ו. אורך המקוה יהי' לא פחות מל"ב וויערשאק (היינו 1.424 מטר), בכדי לאפשר טבילה במתיחת כל הגוף, בשים את הראש על השליבה התחתונה. כי כ"ק האדמו"ר בע"ל] הצ"צ אמר לרבנית, אם כ"ק רבנו נבג"מ, כי ככה עיקר הטבילה.
- ז. המים הכשרים באו ע"י המשכה ע"ג דבר הראוי לבלוע, אולם גם העליונים שבאו ממפעל המים העירוני נכנסו למקוה העליונה דרך המשכה בתוך הקיר.
- ח. פתיחת הברזא בשביל כניסת מי הגשמים לא תהי' במקוה, כ"א במרחק מה מהמקוה, בכדי שלא יבאו ישר מכח אדם, אלא אחר פתיחת הברזא במרחק מה מהמקוה יזרמו לצנור הראוי לבלוע והיינו דרך המשכה. גם בקיר המקוה העליונה הי' ברזא, למעלה ממדת המים וכנ"ל, אבל אותו היו פותחין טרם שפתחו את הברזא השני' הרחוקה מהמקוה, בכדי שלא יהיו כח אדם וכנ"ל.
- ט. תמיד רצוי שיהי' מחסן מי גשמים בכדי שיהיו מוכנים להחלפה, ועל יד המחסן הזה שהי' בקרקע החצר יהי' עוד בור ריק, ומשם יהיו פותחים את הברזא אשר בקיר המחסן הזה אשר באדמה, והמים יהיו זורמים דרך צנור ממלט (צמנט) רך הראוי לבלוע.
- י. נקוי המקוה הי' ע"י משאבה וצנור גומי.

ברק, שימש ברוסטוב כרב החצר, והוא רשם את הוראות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בקשר לבניית המקוה.

א נדפסה בכמה מקומות, ובתוספות הערות וביאורים, בתיקוני מקוואות לפי תקנת רבותינו ע' מט ואילך. הרב יעקב לנדא שכיהן בשנים הבאות כרבה של בני

- יא. לא להשתמש בפקקי גומי, דלפ"ד רבנו נבג"מ הוא דבר המקבל טומאה.
- יב. בשביל זה עשיתי "קלעצל אויסגעטאקט" ובתוך אמצעה – ברזא של עץ, וזה "קלעצל" הכניסו בבנין הבטון, וברזא של עץ באסיתא של עץ מחזיק היטב.
- יג. הגג דרך עליו עוברים מי הגשמים לא יהיו בו מקומות המעכבים המים וכש"כ שלא יהיו סילונות פח סתומים. רצוי שהסילון מהגג למטה יהי ישר בלי ארכובות. ואח"כ יעברו המים דרך צנור בתוך הקרקע עשוי ממלט שיהי ראוי לבלוע.
- יד. את מדת האמה למקוה הי' חושב כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע למדת ארבעה עשר וויערשאקע (במד' הרוסית) שהם עולים במדת המטר לסכום של 62.3 סנטימטר. שעור מקוה לפי זה הוא: 725.413.101 מכל מקום, והיינו 726 ליטר מים בקירוב.
- טו. הברזא ממחסן המים כמובן עושים קצת למעלה מקרקעיתו, למען ישקע למטה כל העפר שבא עם הגשמים מהגג, ועל יד קרקעיתו ממש עושים יציאה לחוץ לביוב (קאנאליזאציע) למען לאפשר נקיו.

תמונות מהמקווה ברוסטוב שנבנה ע"פ הוראות כ"ק
 אדמו"ר מהורש"ב (הסעיפים בהערות מציינים לרשימת
 ר' יעקב לנדא (הובאה לעיל))

תמונה מס' 1.
 אוצר מי הגשמים בהחצר

- א. אוצר (מחסן) מי גשמים (סעיף ט)
 ב. הבור הריק ע"י המחסן שבו הפקק וממנו תחילת המשכת המים מהאוצר (מי גשמים) להמקווה
 (עיין תמונה 5-6) (סעיף ח-ט)
 ג. חור הניקוז (ובו ב' חורים, אחד למעלה עבור המים העודפים במחסן, והשני למטה סתום בפקק
 לניקוז המים) (סעיף טו)

תמונה מס' 2.
צינור, תעלת המשכת המים מהגג לאוצר

א. צינור המי גשמים מהגג

ב. תעלת המשכת המים מהצינור לאוצר המים (סעיף ז)

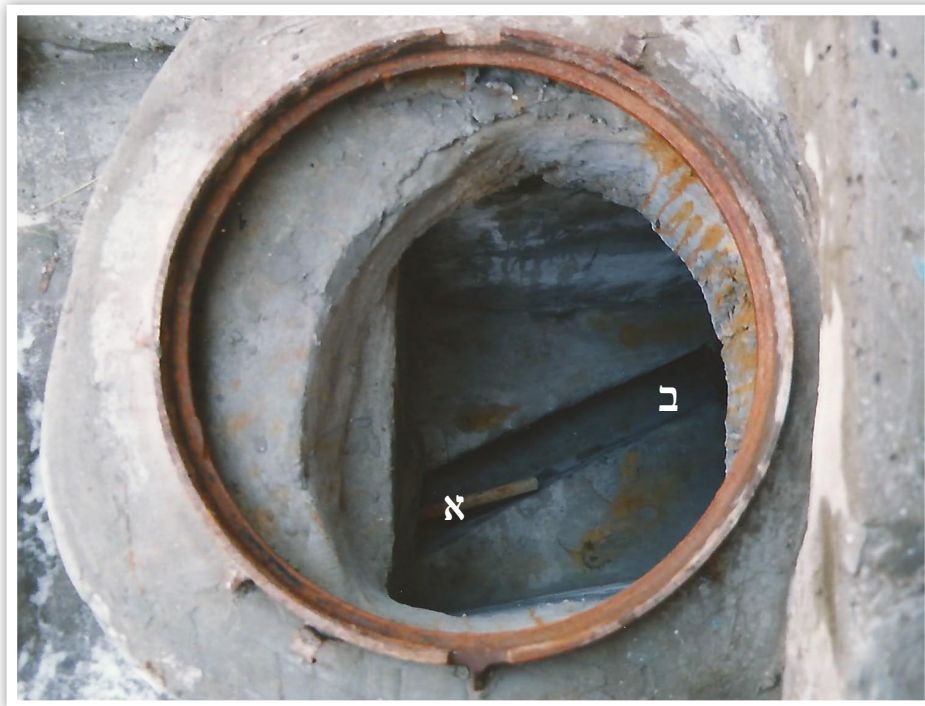
תמונה מס' 3-4.

תמונה כוללת: האוצר, תעלת המשכת המים מהגג

ניתן לראות כיסוי של הבורות, ותעלת ההמשכה מי גשמים כשמכוסה (תמונה העליונה) וכשאינה מכוסה (תמונה התחתונה)

תמונה מס' 5-6.
הבור הריק ע"י המחסן

- א. פקק האוצר, שפותחים ע"מ למלאות המקוה מי גשמים
 ב. תעלת המשכת המים מהאוצר למקווה
 ג. מכסה הבור
 (סעיף ז-ח-ט)

תמונה מס' 7.
בור הטבילה

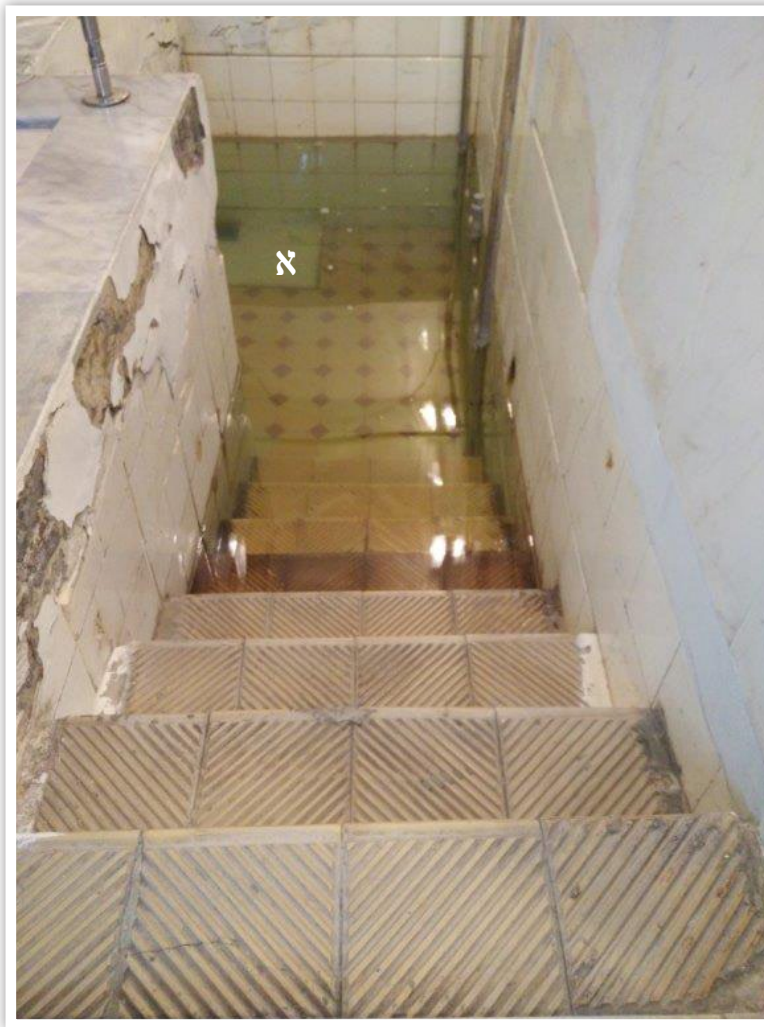
א. כניסת מי הגשמים מהאוצר (סעיף ח)

תמונה מס' 8.
בור הטבילה ונקבי ההשקה

- א. כניסת מי הגשמים מהאוצר
ב. נקב ההשקה לבור התחתון
ג. מכסה הבור התחתון ובו נקב השקה נוסף

תמונה מס' 9.
בור הטבילה - תמונה כוללת

א. מכסה הבור התחתון ובו נקב השקה נוסף

**רשימה נוספת שאינה מפורסת כ"כ, מהרה"ג ר' יעקב לנדא עם הערות בנו
הרה"ח ר' אליהו לנדא ע"ד המקוה ברוסטוב (נדפס ג"כ בספר 'סדר תיקוני
מקוואות לפי תקנת רבותינו נשיאנו' ע"י רשד"ב לוין ע' קמה ואילך)**

כידוע הי' אבי, הרב הגה"ח מוהר"ר יעקב לנדא זללה"ה, "רב החצר" בתקופת היות כ"ק אדמו"ר הרשב"ב זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע ברוסטוב ע"ג דון, עפ"י פקודת הרבי. או כפי שכונה בפי כ"ק אדמו"ר הרי"צ זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, "דער דווארצאווער רב". דהיינו "רב הארמון". (דווארעץ = ארמון). כבר נודע שזכה להתקרבות מיוחדת, וזכה כל אותה תקופה לצקת מים על ידי הרבי כפשוטו בפו"מ. עד שכ"ק אדמו"ר הרי"צ אמר אז ברבים שמקנא הוא בו אודות זה. מטבע הדברים הי' מעורה מאד בבניית המקוה בבית הרבי. עוד טרם בנייתה, הי' דבר הרבי אליו אודות שקו"ט שהי' לרבי עם הגה"ח רבי מענדל חן הי"ד, בדבר המקוה. כאשר הרבי העדיף בור ע"ג בור, והרמ"מ צידד בהשקה מן הצד. כנראה שהרבי רבב ענותנותו רצה שרבי יסכים אתו. אבי, שהיה חסיד מקושר בכל לבו, אמר כדברי הרבי, בהעלותו את הסברא הידועה לעדיפות בור ע"ג בור, שבגלל הבדלי הטמפרטורה במים, שהתחתונים קרים יותר, קטן החשש שמי הגשמים שלמטה יתערבו עם העליונים. סברא שהרבי תמך בה מאד מאד. כך "נולדה" המקוה הידועה. רישומי דברים מדויקים מאד נערכו אז ע"י אבי הרב זללה"ה אודות בנין המקוה. ומשמצאתים, וראיתי שיש בהם דברים בלתי ידועים והתועלת בפרסומם, הנני מביא מהם לידיעת רבים, וכן את המסקנות המתבקשות בבירור מאותה רשימה, כפי שיראו הקוראים.

< א >

אין זה דבר חדש, וכבר רבות דובר בו, גודל התפעמות הלב שאחזתנו כלנו, בהיותנו לראשונה ברוסטוב, כאשר זכינו לגאולת ביתו של כ"ק אדמו"ר הרשב"ב זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ולגילוי המקוה הטהורה, אשר בהשתדלות כה רבה, זכו לקיים "וישובו ויחפרו" את הבאר אשר סתמוה פלשתים, בשלמותה ובכל הדרה.

רגש התפעלות עילאית אחזה בכל הנוכחים נוכח הנס ופלא, אשר למרות שהנכרים דרי הבית, ניתצו כתלי מעקה המקוה שמעל גובה הרצפה, בהכאות בכח רב, קירות שהיו יחידה אחת של בטון עם כתלי המקוה בעומקה, והפילו השברים, חלק מהם גושים גדולים, אל תוך חלל המקוה. למרות כל זאת נשארו אפילו אריחי החרסינה שלמים. הזעזועים לא קעקעו ולא ערערו במאומה את כתלי המקוה, עד שלאחר בדיקה במילויה במים, נתגלה שלא היתה בה זחילה כל שהיא. דבר המפליא כל שומעיו.

[אגב, אז נפתרה גם השאלה אודות נקב ההשקה של טפח על טפח ברצפת המקוה האם לעשותו עגול או מרובע, שהרי הכל רואים המציאות, היותו מרובע.]

יחד עם זה, חידה סתומה היתה לכולנו הימצאות נקב בכותל שבימין היורד במדרגות, בגובה נמוך מאד. סברות רבות נאמרו בזה, אך התמיהה לא קטנה. אף כי מדדנו וראינו שיש שיעור מים להכשר מקוה למטה מגובה הנקב. גם עם היות ידועה ההוראה שהטבילה תהיה במתיחת כל הגוף (עם הנחת הראש על השליכה התחתונה), עכ"ז הקושיא נשארה במקומה. מה ראו על ככה לעשות נקב בגובה מועט כ"כ, בפרט שבשעת התרוממות המים ע"י הטבילה, הרי יתכן שתהיה זחילת מים לתוך אותו נקב. ואף אם לא תפסל המקוה בזחילה עליונה זו, (ואין כאן המקום לדון בפרטי הדינים שבזה), מ"מ למה לעשותו לכתחילה. בפרט שהרבי הרי בפירוש רצה למנוע חשש זה. והורה, כפי שנאמר ברשימה המודפסת והמפורסמת: "שום נקב בו' לא יהי' לא בעליונה ולא בתחתונה. ומקום כניסת מי הגשמים יהי' ע"י נקב בעליונה למעלה ממדת המים בכדי שלא יהיה חשש זחילה בו".

הסברא שדרך נקב זה באו מי העיר אל המקוה בהמשכה, היתה רחוקה מלהתקבל על לבי. בפרט שחפרנו מעבר לקיר המקוה שמא נמצא איזה סימן למה שהי' שם, אך לא נמצא מאומה.

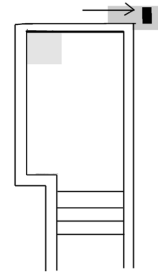
אולם למעשה, לא עלה על דעת מי מאתנו להעזי ולשנות ממה שנמצא, בפרט שאותו נקב לא הי' נראה כפירצה, אלא נקב עגול מעובד יפה. ובהיות שראינו שם בבירור שהתבצעה עבודת חפירה והחלפה של צנרת המים בתקופה האחרונה, היתה ההנחה שעקב חפירה של הנכרים באותו מקום מחוץ לכתלי המקוה וסתימת חפירתם, נעלמו עקבות המשכו של נקב זה. לפיכך בלית ברירה הונח שאכן זה הי' מקום כניסת המים, ואמנם בשיפוץ המקוה עשו כניסת מי העיר למקוה בהמשכה דרך אותו נקב, על דעת כלם. (על סמך זה גם נדפס בכ"מ שמקום כניסת מי העיר שם, היתה בגובה של 79 ס"מ מהרצפה).

קושיית נקב זה לא הרפתה ממני. הסברות שנאמרו לא הניחו את דעתי. הפיסקא הנ"ל "שום נקב בו' לא יהי' לא בעליונה ולא בתחתונה ומקום כניסת מי הגשמים יהי' ע"י נקב בעליונה למעלה ממדת המים בכדי שלא יהיה חשש זחילה בו". הלכה והגדילה את הקושיא בעיני. כאשר עינינו הרואות באיזה גובה כניסת המי גשמים, כמעט 1.40 מטר מרצפת המקוה. ולזה קראו "למעלה ממדת המים", איך יתקבל על הלב שכ- 60 ס"מ למטה מכניסת מי הגשמים יהי' איזה נקב או מקום כניסת מי העיר. אך מה לעשות, הרי "אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות".

ידע ידעתי שיש בין רשימות אבי הרב זללה"ה, רישום ושרטוט מדויק של המקוה משעת עשייתה. הנה מאז מצאי השרטוט ורשימה מפורטת בצדו, (שצילומם ניתן כאן), אני רואה חובה לעצמי לפרסמה, ולהביאה לידיעת הרבים, כפי שגם הבטחתי, ולהודיע בשער בת רבים, שמתברר בודאות שנקב זה אינו מקום כניסת מי העיר האוריגינלי! יתר על כן, בודאי שנקב זה בכלל אינו אוריגינלי כלל! כפי שיוכחו הכל בהמשך הדברים. יש לקחת זה לתשומת לב הלכה למעשה, בבנין מקוואות, שלא לסמוך ולחקות כעין הנקב האמור! (מן הראוי גם לתקן את הכתוב בכ"מ שכאן בגובה זה הי' כניסת מי העיר).

ולהעיר, חפרנו בשעתו, וחפשנו גם מאחורי הכותל האחורי של המקוה, [הכותל שממול המדרגות] וימינה לו. (ראה תרשים של מקום החפירה), כפי שנתפרסם בשעתו בתמונות שהופיעו ב"כפר חב"ד". גלינו שם מקום הצנרת הישנה, בערך במקום המסומן בתרשים. התפעלנו כאשר מצאנו שם בתוך האדמה שנשאר חלל זקוף כעין צנור, יפה כמעט כעין פלא, זמן רב אחרי שנשלף ממנו צנור

המתכת, ע"י הנכרים. רק עתה יודע אני לומר, כמה מתאים חלל זה שמצאנו, עם המקום הנכון של כניסת מי העיר אל המקוה. אכן חלל זה שנשמר, הי' של הצנור שהוביל את מי העיר אל המקוה. מקום כניסת מי העיר במקוה, היה באותה פינה ממש, בכותל שמול המדרגות, מימין, בגובה שמעל פני רצפת החדר! שהרי עינינו הרואות שבכל גובה הכותל הקיים עתה, עד רצפת החדר, אותו הכותל שלם, ללא שום נקב.

אמנם, גם ברשימה המפורסמת המודפסת מכבר משמי' דאבי הרב זללה"ה, נאמר שההמשכה של מי העיר היתה "דרך המשכה בתוך הקיר", אך עד עתה לא ידענו באיזה קיר והיכן בתוך הקיר, ורק מתוך רישום ורשימה אלו, מתברר הדבר לאשורו.

הנני מגיש בזה צילום של רישום המקוה והשרטוטים שלה, שנערכו לאחר בנייתה בכת"י אבי הרב זללה"ה בקיץ תרע"ח, הכוללת כל פרטי המקוה ודקדוקיה. השרטוט נעשה בדיוק רב, לפי קנה מדה מדויק "מאסשטאב" (לפי אמות המדה של רוסי' באותו זמן "ארשין" וכדו'). כמו"כ צילום הרשימה בכת"י, והעתקתה.

בתרשים זה ברור היטב לכל רואה, מקום כניסת מי העיר. בתוך הכותל האחורי (שמול המדרגות) נכנס צינור המים מימין, בתוך עובי הכותל, שם היתה תעלת ההמשכה, ככתוב מפורש ברשימה המצורפת, ומשם נכנסו המים למקוה. וכנ"ל אין שום ספק שכל זה היה מעל גובה רצפת החדר. מהלך הצינור בתוך גובה קיר המקוה, משורטט בצבע אדום. כשלצדו כתוב ברוסית, "צנור המים". (נקודת מוצא המים לחלל המקוה מסומנת באות ד')

יהא אשר יהא הניחוש, לשם מה עשו הנכרים, בתקופה הראשונה של מגוריהם בבנין, נקב זה. נכון שהדבר תמוה, וכאמור, הנקב הי' מעובד יפה בעיגול. אך למעשה אין זה נוגע לנו ואינו משנה דבר. ברור שכל זמן שהמקוה שימשה "מקוה", לא הי' שם נקב זה. כדמוכח מכל האמור בלא ספק, ועוד להלן בזה. מכיון שכן, פשוט שאין לעשות שום נקב אפי' בגובה מעבר לשיעור מקוה, בגובה שהמים עלולים לעלות ולהזחל לתוכו בשעת טבילה! ואין לסמוך בשו"א על הנקב המצוי שם!

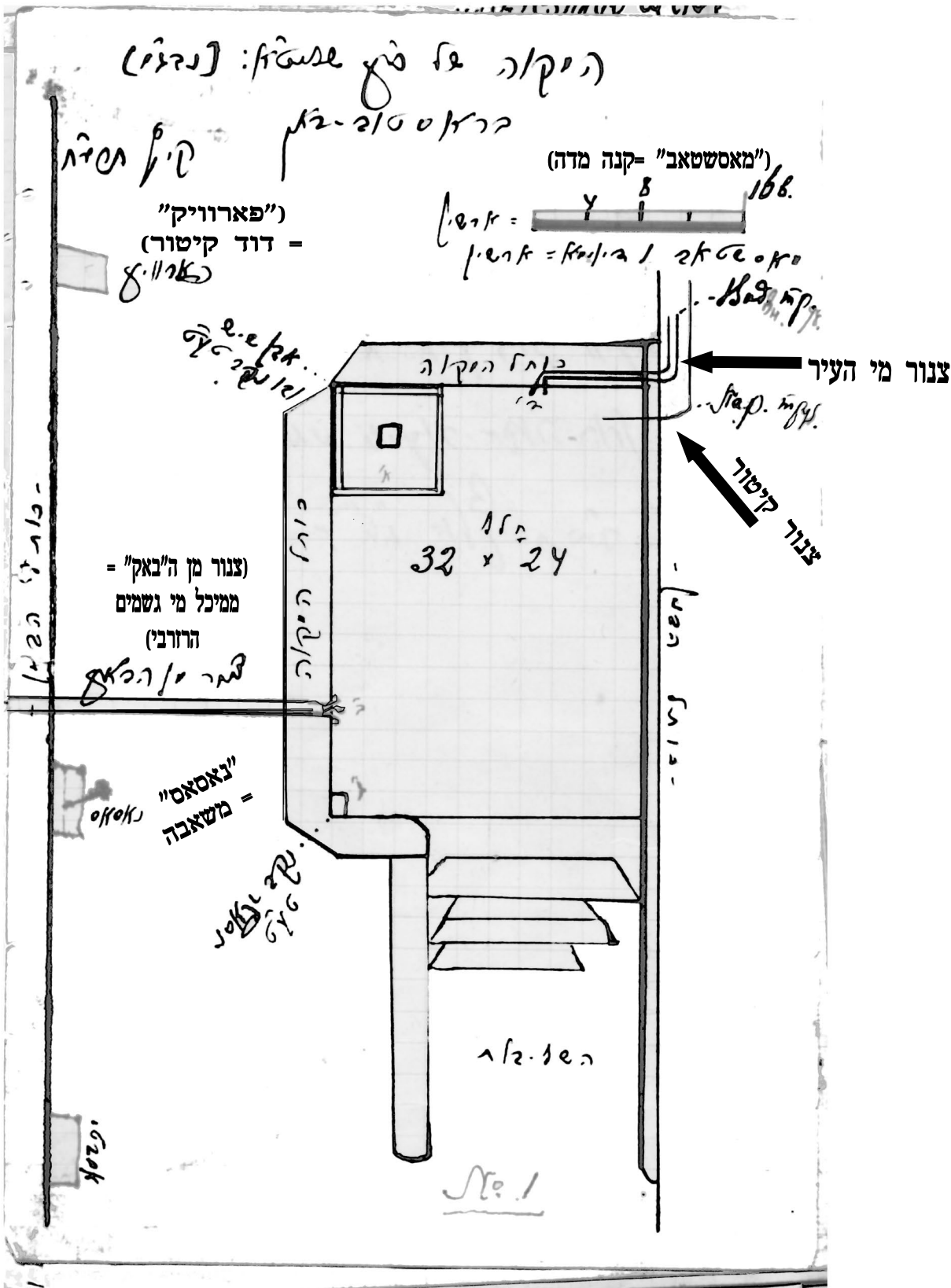
< ב >

יתר על כן, רק עתה נתגלה לי עד כמה נכונה הטענה שהעליתי לעיל, שלא יתכן שעשו נקב כ"כ נמוך כאשר זה יכול לגרום איזו זחילה של המים לתוכו בשעת טבילה.

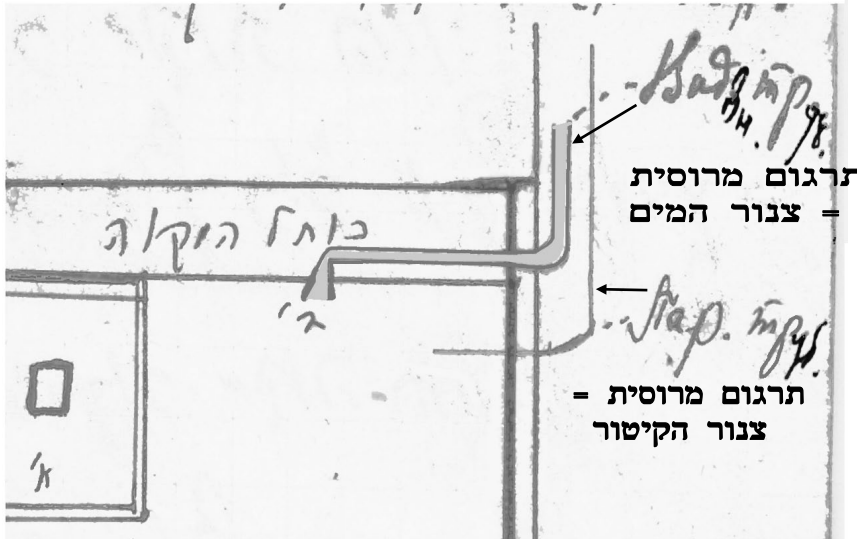
תא שמע! ברשימה זו (המצולמת כאן), נאמר אודות סוף הצנור המביא את המי גשמים עד כותל המקוה: "ובתוך כותל המקוה עשוי מגופה של עץ באסיתא של עץ, כדי שיהא הסתימה יפה ולא יהי' חשש זחילה ח"ו מהמקוה להצנור בו".

כבר הדגשתי לעיל, שעיינינו הרואות באיזה גובה הוא הנקב של צינור מי הגשמים. כמעט בגובה

שרטוט מס' 1

קטע מהתרשים, מקום כניסת המים- מוגדל

הרצפה. (1.40 מ' מן הרצפה, כנ"ל.) ואעפ"כ עשו תקנה למנוע ש"ולא יהי חשש זחילה ח"ו מהמקוה להצנור כו". אך מלבד זה, אילו הי' נקב נמוך הרבה ממנו, (בגובה כ-79 ס"מ), הרי זה ממש חוכא ואיטלולא לעשות פקק על העליון "שלא תהי' שם זחילה ח"ו". תרתי

דסתרי ממש. עוד זאת, לאחר שנתברר מקום כניסת המים, הרי אין שום הסבר כלל להמצאות חור נוסף, ללא שום צורך. (ממול חור זה, מעבר לקיר, לא הי' שום חלל אלא עפר מלא עד גובה רצפת החדר). כל זה מלבד שבראותנו גודל הדיוק שלא השמיט שום פרט מלציירו ולתארו, הרי פשיטא שאילו הי' נקב זה קיים, לא הי' נמנע מלציינו ולבאר תכליתו. בפרט שהוא בעצם מילתא דתמיהה הדורש ביאור. מעתה הרי ברור ופשוט לכל, שנקב זה לא היה במקוה המקורית, ואינו אלא מעשי ידי הנכרים אחרי כניסתם לבנין.

למותר להעיר שהכתוב באותיות דפוס על תצלום השרטוט, אינו מן המקור. זו הוספה שלי על גבי הצילום, להקל על הקוראים הבנת הכתוב במקור. כמו גם תרגום המלים שבלשון הרוסית.

והרי צילום רשימת ביאור הציור (עמ' הבא)

העתקת הרשימה:

(ביאור הציור מתייחס לציור מס' 2 שלו, שלא נרשמו בתוכו כל הפרטים אלא אותיות ומספרים לבד. ורק הפרטים הנוגעים לכשרות המקוה. העדפתי לצלם את ציור מס' 1 שכל הפרטים מופיעים גם בתוכו. וגם הפרטים הנוספים כמו האמבטי', דוד הקיטור וכו'. מכאן השינוי במספרים המסומנים.)

"ביאור ציור"

* "חלל המקוה מחזיק ל"ב וויערשאק באורך כו' על רוחב כ"ד (ך"ד).

* בכותל המסומן באות ג' (הכונה לכותל השמאלי שבשרשטוט). נכנסים המי גשמים ע"י צנור מצעמענט (=מלט) ההולך מתחת קרקעית החדר. ובתוך כותל המקוה עשוי מגופה של עץ באסיתא של עץ כדי שיהא הסתימה יפה ולא יהי' חשש זחילה ח"ו מהמקוה להצנור, ומסומן באות מס' 1.

(ברישום זה, הסימון באות ב')

* בקרן זוית ב-ג (סימון הכתלים באותיות אינו מופיע ברישום זה). עשוי פתח מהמקוה עליונה לתחתונה, בערך רוחב חצי אמה, ובכלל בכדי שיוכל אדם לכנוס דרך שם, וסתום באבן שיש אשר באמצעיתו יש נקב טפח על טפח שהוא פתוח תמיד ושם היא ההשקה להמי"ג, ומסומן באות מס' 3 (ברישום זה - א').

- ג' א' א' -

הזו היקף ימני. זה היקף צדדי
 על רוחב - ג' ג'

בבית המטבחיים באור ג' ובסיס היסוד
 ג' ג' ימני. למטה מצד הימני
 למעלה הימני, וממנה למטה הימני
 עשוי ימני על ג' ג' הימני
 על ג' ג' הימני, וזהו היקף
 חסר הימני. - א' -

ג' ג' הימני - ג' ג' הימני
 הימני הימני, הימני הימני
 אשה, וזהו היקף הימני
 שם, וממנה למטה הימני
 יש על ג' ג' הימני, וזהו היקף
 הימני הימני, וזהו היקף הימני

ג' ג' הימני - ג' ג' הימני
 הימני הימני, הימני הימני
 אשה, וזהו היקף הימני
 שם, וממנה למטה הימני
 יש על ג' ג' הימני, וזהו היקף
 הימני הימני, וזהו היקף הימני

בקרן זוית ג-ד עשוי נקב טע"ט זאפאסני (=רזרווי) שהוא ג"כ פתוח תמיד, ומסומן באו"מ 3 (ברישום זה, ג').

או"מ (=אות מס') 4 (בשרטוט זה, רשום ד') מקום כניסת מי הוואדיפראוואד (=מפנל המים העירוני), דרך כותל המקוה בכדי שיהי' ע"י המשכה ג"כ. ונעשה צנור קטן מצעמענט בתוך כותל המקוה ודרך שם עוברים המים מן הצנור הוואדיפ"ר אל המקוה והצנור הוואדפ"ר נכנס לתוך הכותל. ע"כ.

< ג >

אגב, חידוש גדול שמענו מרשימה זו, שכבר אז, המקוה חוממה ע"י קיטור! (פאר). מימין לצנור מי העיר ומתחתיו, מופיע בתרשים קו צנור נוסף (בצבע אדום), שעליו כ' ברוסית "צנור הקיטור (=פארר)". ובקצה השמאלי של החדר, מצוייר בתרשים ריבוע, שלידו כתוב "פארוויק", שפירושו ברוסית דוד קיטור.

שכלול גדול שכזה, חימום ע"י קיטור בימים ההם, הי' בלי ספק כרוך בהוצאה גדולה וכו' ואתגר לא פשוט. (והרי אין המדובר ב"מחוללי קיטור" קטנים המצויים כיום בבתים, שהם חידוש טכנולוגי של השנים האחרונות בלבד). ולכאו' למה לא חיממו ע"י הוספת מים חמים, שהוא דבר הנקל בהרבה, בהסקת "סאמאואאר" ("מיחם") גדול ותו לא. (רדיאטורים לחמום בתוך המקוה ע"י מים חמים, ללא צורך בקיטור, הרי לא היו עדיין אז).

דבר זה הסב תשומת לבי לחשוב, שמא הוא מחמת חומרא שלא ישפכו מים שהם שאובים ממש בדוד החימום, (בלא המשכה), לתוך המקוה. אפילו לאחר שהמקוה נתמלאה כשיעור ויותר, ואף בהיותה מושקת תמיד וכו'! כאמור איני אומר זאת אלא מסברא בעלמא, לאור הרשימה. אף שבפשטות זוהי חומרא גדולה, ויחוו הרבנים הגאונים שליט"א דעתם.

בפתק זה נערך שיעור המקוה ממדת "ויערשאק" הרוסית

לס"מ מעוקב:

"שיעור מקוה הוא:

כ-ח' אלף רל"ב וויערש' קוביק (=מעוקב)

ושני שיעור מקוה הוא:

- ט"ז אלף תס"ד = "

כאשר התוצאה של שיעור מקוה בס"מ (כמופיע בצילום), היא 725,413,101 ס"מ מעוקבים. כלומר כ730 ליטר.

$725,413,101 \text{ מ"מ} = 725,413,101,000 \text{ ליטר}$
 $725,413,101,000 \text{ ליטר} = 725,413,101,000,000 \text{ מ"ל}$

ובהיות שכנודע ההוראה היתה שיהי' באוצר שיעור כפול, צריך האוצר להכיל כ-1460 ליטר מים. הדברים אמנם ידועים, אלא שראיתי לנכון להראות מקורם הראשון, כפי שנערך בשעתו.

< ד >

עוד פרט מעניין יש באותה רשימה. (בקטע שלא צולם). כידוע, המאגר הרזרווי שבחצר, (שלא חלו בו ידי זרים, ונשאר ממש כמות שנבנה), תוכנו בתכנון מעולה להפליא. שלשה פתחי יציאה לו. פתח אחד הסתום בפקק עץ בתוך "אסיתא" של עץ הקבועה בתוך הבטון. נקב זה נפתח כלפי התעלה המובילה אל המקוה (ודרכה אל אוצר המים שתחתיה), בכל עת שהחליפו מי האוצר. נקב זה תוכנו ונעשה במיוחד גבוה מעט מרצפת בריכת המאגר, כדי שכל החול והרפש שיביאו עמהם המים בבואם מן הגג ישקע, ואל אוצר המים יבואו רק מים נקיים וצלולים. עוד פתח יש בכותל בריכת המאגר סמוך לקרקעיתו ממש, לנקוי המאגר בשלמות. פתח זה שפתחוהו לעת הצורך, הוא כלפי תעלת הביוב. עוד פתח אחד בכותל המאגר, בקצהו העליון ממש, הפתוח דרך קבע. גם ממנו יש חיבור לתעלת הביוב. וזאת היות שבנו והכינו באופן שכל מי הגשמים הבאים מן הגג זורמים רק אל התעלה המוליכה אל המאגר, כדי שלא יהי' שום פעולת אדם לשנות כוון זרימת המים, ביציאה מן המרזב. והמרזב הזקוף יהי' קבוע. גם זה כעין הוראה לרבים, להזהר באופן הטית המים מן המרזב, לכאן או לכאן. (ואין כאן המקום לפרט האפשרויות הטכניות בזה שיהי' ללא כל חשש.) לפיכך הוזקקו לפתח ניקוז עילי זה, לעודפי המים שמעבר לתכולת המאגר. דהיינו כאשר המאגר הרזרווי התמלא, אזי המים העולים על גדותיו זורמים דרך הנקב העילי לתעלת הביוב. כמוכן, התכנון הי' שמגובה הפתח המוליך אל האוצר (המגובה מעט) ומעלה, עד תחילת פתח הניקוז, יכיל המאגר כמות המים המספקת למילוי האוצר, [דהיינו 1460 ליטר] ועוד. כי כידוע רצון אדמו"ר הרש"ב הי' שבעת מילוי האוצר, יהיה פתח האוצר פתוח, (כלומר, לוח השיש המכסה את הפתח שדרכו יורדים לנקות האוצר, יהא מורם), וישאר פתוח עד שמי האוצר יעברו על גדותם לתוך חלל בור הטבילה.

אולם הקבלן טעה בחישוב, וכנראה שכלל בחשבון גם את החלל שמתחת לנקב זה. כך שבכל פעם שמילאו את האוצר מן המאגר, היו חסרים מים להמלאו.

וכך נאמר ברשימה:

"הבאק (=מיכל המאגר) מחזיק וויערש' קוביק 15.430.1/2

המקוה התחתונה מחזקת קוביק וויערש' 16.128

חסר בהבאק עד המקוה 698 "

יתר על כן, מוכח שבפועל לא הכיל אוצר המים (דהיי' המקוה התחתונה), שני שיעורי מקוה ממש, רק שני שיעורי מקוה בקירוב.

דהנה, לעיל הועתק החשבון ששני שיעורי מקוה הם - ט"ז אלף תס"ד וויערשאק. (=16.464

ווייערשאק) ואילו כאשר נמדדה המקוה התחתונה אז, אחר השלמת בניתה, נרשם: (כפי שהועתק לעיל) "המקוה התחתונה מחזקת קוביק וויערש' 16.128". ז.א. שהי' חסר להשלמת שני שיעורי מקוה 338 וויערשאק. (ובמדות שלנו: האוצר מכיל רק 1426 ליטר, במקום 1460. כלומר, נחסרו 34 ליטר). כנראה שגם זה יש לזקוף על חשבון טעות של הקבלן. אולם כמובן שלא הי' בזה קפיידא כ"כ. כי עפ"י המבואר ברשימה המפורסמת, ההוראה לשני שיעורי מקוה היתה ליתר שאת שמא יצטבר בוץ ורפש בתחתונה וימעט שיעור המים. וע"כ פשוט שבפורתא לא דקו בכך.

< ה >

שתי הוראות למעשה

- עוד הוראה ברורה מפי הרבי נאמרה שם, שהיא חומרא מענינת: "הצינור המוליך את המי גשמים מן הגג להצינור של הבאסיין (=בריכה. כלומר, בריכת המאגר הרזרווי), שהוא אצל החומה, צריך להיות עומדת בשוה, לא עקומה".

(בריכת המאגר כונתה לעתים בפי הרבי "באק" ולעתים "באסיין").

כלומר, הצינור הזקוף, העומד אצל הקיר, שדרכו זורמים מי הגשמים מקצה הגג כלפי מטה, אל ראש התעלה ההולכת אל בריכת המאגר, שכאמור, כל מי הגשמים מגג זה הלכו שמה, הצנור יעמוד זקוף בקו ישר [בשוה] בלא אלכסון [לא עקומה].

וליתר פירוט, הרי דבר מצוי הוא ששפת הגג בולט מעט או הרבה מכתלי הבית וחוצה. ועל שפת הגג תעלה (מרזב פתוח) שדרכה נאספים מי הגג ויורדים במקום אחד בצינור המרזב היורד למטה. וא"כ הצינור הזקוף, ההולך מלמעלה למטה, ע"כ מתחיל בריחוק מן הקיר, והיות וכרגיל רוצים להצמידו אל הקיר, עושים לפעמים "ארכובה" דהיינו זוית. הנה לא זו בלבד שלא רצו שתהיה בצינור זוית, אלא הדרישה היתה שהצינור יעמוד זקוף ישר [בשוה] אף בלא אלכסון!

- חידוש גדול נוסף, שכמדומה לי אינו ידוע לרבים!

הוראה מענינת של הרבי מופיעה ברשימת דברים זו, הנוגעת למעשה! וז"ל: "הבאסיין יהי בתוך הקרקע". כלומר בריכת המאגר תהי' בנויה בתוך הקרקע דוקא!

אל יאמר הקורא שהוראה זו היתה באופן מיוחד ביחס למקוה דרוס טוב, מטעם צדדי. כמו כדי שהחצר תהי' פנוי, או בבחי' רואה את הנולד שלא תשלוט בו יד זרים. דהנה אף כי למותר להדגיש שאסור לנו לומר "פשטים" ו"סברות" בדברי רבותיה"ק, שלא להכשל ב"מגלה פנים שלא כהלכה" ח"ו, הנה במקרה זה, לא רק שאסור לפרש, אלא אין שום נתינת מקום לפירושים. ברור שהוראה ודרישה היא לתועלת כשרות המקוה בכל אתר.

שכן, ישנה רשימות דברים של אבי זללה"ה ממוצש"ק לך, י"ג מ"ח עטר"ת, ע"ד שליחות שהטיל עליו הרבי, לנסוע לעיר "סטאווראפל" לבנות שם מקוה. בר"ד זו פרטים שונים שנאמר לו מפי הרבי

באותו מוצש"ק, [אחר ה"חזרה" דדא"ח בהיכל קדשן], ע"ד השליחות. בין הדברים עלה ענין ה"באק" [=מאגר המים], לצורך "זאפאס" [=רזרווה].

וכן כתוב שם: "ועל שאלתי, אם יעשו את ה"באק" בארץ יהיו צריכים להוריד את המקוה בעומק יותר. השיב לי, מה בכך."

שאלה: "מפני שכעת העולם אינם רוצים לירד בעומק. אולי מפני זה שייך שיעשו את הבאק על הארץ? או אולי יתרון מעלה כאשר הוא בארץ".

תשובת הרבי: "בודאי יותר טוב כאשר הוא בארץ. ראשית, וואס פאסירט ניט" [= "מה אינו קורה". כלומר, א"א לחשב מראש מה עלול לקרות ולהפסיד המים]. "גם כאשר הוא על הארץ, צריכים לשמרו ביותר".

שאלה: "אולי יכולים לעשות את ה"באק" ארוך ביותר ובלתי עמוק"? [כלומר, שמא לעשותו רדוד קצת, כדי שלא יצטרכו לרדת בעומק יותר]

תשובת הרבי: "כאשר הוא עמוק הוא יותר טוב מכאשר יהי' כולו ע"פ כל ה... (ה... , כך הוא במקור) כי יותר טוב כאשר הוא "טיפער" [=עמוק יותר]. "ע"כ.

הרי ברור לעינינו בלא ספק. דעת קדשו אמורה בהוראה ברורה, שמכיל הרזרווי צריך להיות דוקא בתוך הארץ. ועמוק יותר טוב יותר. "עמוק עמוק מי ימצאנה".

והנני להעיר לתשומת לב!

התשובה בדבר שלילת בנית המאגר על פני הקרקע, נחלקה לב' חלקים. א', מי יודע מה יקרה למים כאשר הם על פני הקרקע, בהישג יד אדם וכו'. ב', "גם" כו' צריכים לשמרו ביותר. ולכאן היינו הג' והא' בהא' תליא. מכיון שא"א לדעת מה יקרה, הרי ממילא יש לשמור שלא יקרה. א"כ לאיזה צורך כפל הרבי דבריו, ומה הפי' "גם" כו' צריכים לשמרו". מה התוספת ב"גם" זה?

אלא כפי הבנתי, נאמרה כאן הוראה ברורה בשני גדרים. א' שלא ראוי לעשותו ע"ג הקרקע, מצד המציאות, שיש חשש מה יקרה. והא' פשיטא שאם לא ישגיחו איך ימנעו שלא יקרה. אך הרבי הוסיף "גם" כו' צריכים לשמרו ביותר. כלומר, דבר נוסף יש, ש"צריכים לשמרו ביותר". משמע שזהו ענין של תורה, הוראת הלכה. שמצד עצם היות מיכל המים מעל פני הקרקע, במקום שבהישג יד אדם, "גם" חל חיוב - "צריכים" - לשמרו ביותר. אמור מעתה, אם לא שמרו ביותר, השאלה על כשרות המים היא מצד עצם אי השמירה, אפי' אם במציאות לא קרה דבר. ואשמח לשמוע מאי קא אמרי רבנן בהא מילתא. למען "יגדיל טהרה ויאדיר".

הבא לקמן היא מענת כ"ק אדמו"ר משנת תש"מ לשאלה מעניינת מאוד בעניני מקואות.

במשך עשיריות שנים, רבים וטובים שאלו שאלה דלקמן על שיטת בור ע"ג בור, ונתחבטו בו ואין פותר אותם. והוא:

במשך השנים ערכו כו"כ נסיון ושפכו צבע לבור הטבילה של המקוה בור ע"ג בור, ובמשך זמן קצר ירד הצבע לבור התחתון של מי גשמים שתחת בור הטבילה, ובאו לידי מסקנה, שבזמן קצר, המים שבבור הטבילה מתערבים עם המי גשמים שבבור התחתון. ועוד בדקו ומצאו שהמים שאובים כבדים יותר מהמי גשמים בגלל המינרלים שיש בהם וא"כ שוקעים המים שאובים (והכבדים) לתוך בור התחתון ומתערבים עם מי הגשמים. ושאלו א"כ מה היתרון בבור ע"ג בור כשיטת רבותינו נשיאנו.

רבים וטובים מהעוסקים בענייני מקואות, כולל בתוכם מחשובי רבני ליובאוויטש, ובראשם הר"ר משה יהודה לייב לנדא שיחי' ולהבחל"ח הר"ר הלל פעוונזנער ע"ה, דנו בזה. השקו"ט של רבני חב"ד נדפסו בספר 'סדר תיקוני מקואות' מהגרשד"ב לוין ע' קמה (לנדא), וע' קסו (פעוונזנער). אחרי כל הדיונים והפולפולים לפועל לא מצאו פתרון ותשובה.

המענה הנפלא בענין הנ"ל שמאיר את העינים, כאמור נכתב ע"י כ"ק אדמו"ר בשנת תש"מ. המענה הי' טמון ומכוסה מעין כל רואה למעלה משלושים שנה, וזכיתי אני הקטן שקבלתיו (בשנת ה'תשע"א) מאחד מחשובי הרבנים ומומחה גדול בענייני מקואות, ומסרו לי ע"מ לפרסם בכדי לזכות את הרבים בפרסום שיטתו הברורה והבהירה של כ"ק אדמו"ר בענין חשוב זה. ותיכף ומיד כשקבלתיו הדפסתיו, וזכות זה יעמוד לידי ולזרעי עד ביאת גו"צ.

הרב אלעזר הלוי ריטשיק

דבור ע"ג בור - התברר ע"י העסקנים דמקוה טהרה דפה שלפי דעת מומחי המדע אף באופן כזה כל המים מתערבים מעצמם, ובמשך זמן קצר ביותר, ובפרט במי גשמים ומים שאובים - להיות שהמ"ש כבדים יותר לרגל המינרלי

המים מתערבים מעצמם, ובמשך זמן קצר ביותר

"אפילו בצלוחית טה - רואים ההיפך כשאינן משתמשים בכך"

וכו שבתוכם, גם עשו (בעצמם ובלברטריות) כו"כ נסיונות באופנים שונים [היינו ע"י בדיקת המלח והמינרלים וכו' שבמים לפני שהוכנסו

בראש המכתב הראשון כתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לכללות המכתב:

"צ"ע למי קורא מדענים - ובכל אופן מי שאינו יודע שאין מי באר אחד שווה להשני בכל פרט דהנ"ל ועאכו"כ - בנוגע להכלל, וכן - בנוגע למי גשם - דיום א' לשני, וכן בנוגע למים - שאובים ממקום א' להשני וכו' ובכ"ז מכריז כללים כהנ"ל ובפשיטות גמורה - אינו בגדר מדען כלל"

ב"ה. כ"ח שבט תש"מ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בנוגע לתקנת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע

(ועוד) לא הרויחו בזה כלום. לאחר שעוררתי ע"ז השכילו לעשות נקב קטן בפקק שבין ב' האוצרות, וצ"ע). את המ"ג לא מחליפים מעולם, ולפי המצב עכשיו - גם אין אופן איך להחליפם.

בבנין המקוה הנ"ל עוד מקוה שבור ההשקה הוא בור ע"ג בור, אלא שעתה משתמשים בו לגברים. מתחילה עוררתי לפתוח גם מקוה זה לט"ג, אבל אח"כ נסתפקתי בדבר, אם יש בזה המעלה המבואר ברשימה הנ"ל (מטעם הנ"ל). - גם במקוה זה אין לע"ע דרך להחליף את המ"ג.

"ידבר בכ"ז עם הרז"ש שי' דווארקין"

עד כאן המכתב הראשון.

לאחר שקיבל את מענה הרבי, שלח מכתב נוסף, כדלהלן:

בראש המכתב השני כתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לכללות המכתב:

"בכל אופן: (1) לכו"ע - בזו ע"ג זו ההתערבות קשה יותר ואטית יותר ופחות בשלימות - מאשר הברירה היחידה האחרת - זו בצד זו. (2) כשמדת החום השתווה - אין זה ראי' כלל שהמים התערבו (ומתכת יוכיח). (3) כשהמלח (ושאר מינעראלן) נתפשט ונתערב - מה זו ראי' שהמים נתערבו (ויש להביא ראי' מדין מליחה במלח - ששואב הדם מבפנים, אבל הבשר אינו זז ממקומו)".

לבורות ואח"כ; ע"י מים צבועים וכו'[, - ולכאו', לפום ריהטא רואים בחוש כדברי המדענים¹.

בפה - כולם הופתעו מהנ"ל, ויתכן שמשו"ז יעשו שינויים במקואות טהרה דפה².

ושאלתי ובקשתי: במה היא נקודת המעות, היינו החילוק בין דברי המדענים (והנסיונות הנ"ל) להמכוון ברשימה מדברי כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, ואיך להסביר זאת.

1. יוצא מן הכלל: כשהמים התחתונים מי באר העשירים במינרלים וכו', או כשמערבים מלח במים התחתונים.

והנה אני טענתי שמכל הנסיונות שעשו אין שום סתירה להמבואר ברשימה הנ"ל, כי יתכן שאף שהמ"ש כבדים יותר - מ"מ השינוי הגדול במדת החום מכריע [משא"כ בנסיונות שעשו (בכלים של זכוכית בכעין בור ע"ג בור) הנה לרגל שהזכוכית מעביר את החום, ושהכל עומד ע"ג קרקע - במשך זמן קצר מדת החום בב' החלקים משתווה].

אמנם לפי"ז: (1) הדבר יהי' כן רק במקוה שברשימה הנ"ל, ולא במקואות שעושים היום בעולם דבור ההשקה הוא בור ע"ג בור. (2) גם במקואות שלנו מה אפשר להגיד: א) כשמכניסים לבור הטבילה מ"ש צוננים ומחממים אותם שם. ב) אם לא מריקים המ"ש מהמקוה מיד, ונשארים שם עד שמצטננים.

2. בשכונתינו: המים שבבור הטבילה (הנכנסים דרך בור זריעה) משקים תמיד לאוצר של מ"ג המושק לעוד אוצר דמ"ג. אלא שאת ההשקה שבין ב' האוצרות פותחים רק פעם בכשבועיים למס' דקות (ולפמש"כ אדמו"ר הצ"צ ביור"ד סו"ס קעא

כנ"ל) לבדיקה נוספת. תוצאות הבדיקה: כמעט שלא הי' שום חילוק בין המ"ג והמ"ש.

בין המ"ג והמ"ש
"בנוגע למינעראלים".

ב) הוסיפו סוג צבע מיוחד במים שבא'

הוסיפו סוג צבע
"יטיף טיפת דיו אחת לכוס מים - ויראה
שכרגע ישפיע על כל המים - האומנם
לדעתו זוהי הוכחה שכל המים יתערבו
כרגע?!"

ה"בורות" (הי' צבע כזה שלפה"נ "קלטו" המים את הצבע, והכל נהי' כ"גוש" אחד). כעבור משך זמן שעמדו המים בכלי הנ"ל (בלי כל תנועה) - הגה הצבע שבמים שבב' חלקי הכלי הי' אותו הדבר ממש. - לא הי' בזה נפק"מ באם המי צבע היו מלכתחילה למעלה או למטה. [אלא שהי' נפק"מ בזה שבאם המים העליונים והתחתונים היו מאותו הסוג (היינו ששניהם היו או מ"ג או מ"ש) - אז זה לקח כב' או ג' ימים בערך עד שהצבע השתווה; וכשלמעלה היו מ"ש ולמטה מ"ג אז השתווה הצבע בזמן קצר יותר²].

השתווה הצבע
"נושאי הצבע

והשאלה:

(1) איך הנ"ל מתאים עם תקנת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע?

ב"ה, ט' אדר תש"מ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א

באשר לא זכיתי להבין תשובת כ"ק אדמו"ר שליט"א על מכתבי נידון תקנת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע.

הנני להבהיר בזה הספיקות שבמכתבי הא' (שהשתדלתי לקצר בו כדי לא להטריח כו').

1) ה"מדענים" (-ואמרו לי שדיברו עם מומחים 2 מקצועות נפרדות) אמרו בלשון של ודאות ופשיטות שזה מטבע המים שיש תנועה תמידית (כמדומני השתמשו בל' "fusion"). והכל מתערב¹.

של ודאות ופשיטות
"כשיחפש ימצא "מדענים" שאומרים
"ההיפך".

2) בנוסף לזה, עשו עסקני המקוה (בעצמם) נסיונות בכלים של זכוכית המנוקבים זל"ז בכעין בור ע"ג בור (היינו שלקחו כלי זכוכית גדולה ותיקנו באמצעה ריצפה עם נקב קטן), וב2 אופנים:

א) נתנו מי גשמים ומ"ש לבדיקה כימית שהראה חילוקים גדולים במינרלים וכו' שבב' מימות אלו. אח"כ הכניסו (בזהירות - כדי שלא יתערבו) ב' המימות ל2 חלקי הכלי הנ"ל ועמדו כך, בלי כל תנועה, משך כמה ימים. לאחר כמה ימים הביאו את המים (שהוציאו אותם בזהירות

1. ולפום ריהטא יש להעיר בזה מחי' הריטב"א למכות ד"ד ע"א וז"ל: והנכון בזה מה שפי' הראב"ד בשם ר"מ הדרשן דשאני הכא דהים הגדול מימיו מלוחים וכבדים ואין המים המתוקים מתערבים עמהם וכו'. - דלכאו' משמע דבלאה"כ (היינו כשכולם יהיו מתוקים) הי' הכל מתערב אף ד"קאי וקיימא".

2. יוצא מכלל הנ"ל כשהמים התחתונים היו מי באר, או כשעירבו בתוכם כמות של מלח שאז - ביום (או יומיים?) הראשון קלטו המים התחתונים מעט מהצבע שבמים העליונים, אבל אח"כ עמדו לבע' שבועיים ויותר ולפה"ג לעין לא הוסיפו המים התחתונים לקלוט מהצבע שבמים העליונים.

בסיום המכתב השני כתב הרבי:

"ישנם מי צבעים - שכמותם צובע מאה אלף ככה (ויותר) כמות מים - ומה זה שייך לעירוב המים?"

"ישאל מדענים הנ"ל - הנכון שבאוקינוס (ובכמה ימים שחקרו) יש עד היום חילוקים חשובים ורבים בין שכבות המים מלמעלמ"ט"

(2) האם לפועל הכונה שבבור ע"ג בור גם במשך זמן ארוך (שנה ויותר) לא יתערבו המים העליונים והתחתונים?

(3) באם הכונה כנ"ל שגם במשך זמן ארוך לא יתערבו המים העליונים והתחתונים - האם זה רק כשיש שינוי (גדול) במידת החום שבמים העליונים והתחתונים [שלפי"ז מה יהי' כשמחממים המ"ש בתוך בור הטבילה, או כשלא מריקים המ"ש מהמקוה מיד ונשארים שם עד שמצטננים].

או האולי גם כשאין שינוי במידת החום [וכדמשמע מהדוגמא של "צלוחית טה" (אלא שלא זכיתי להבין כונת כ"ק אדמו"ר שליט"א בזה). - ואולי שאני התם כיון דאין "ריצפה" המפסיק] - שלפי"ז יש מעלה גם כשבור ההשקה הוא בור ע"ג בור (וכשאין מקוה כתקנת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ממש, יש להעדיף מקוה כזה).

וכיהודה ועוד לקרא, העירני הרה"ג הרה"ח הר"ר ר' ירמיה הכהן שי' כץ (מח"ס 'מקוה מים', ואחד המומחים הגדולים בענייני מקוואות) שאולי יכולים להביא ראיה לזה משו"ע אדה"ז בקו"א שכותב שכשמערבים מים ביין מתערבים בשווה כל היין עם המים. וי"ל דה"ה בכל צבע שהצבע הוא שמתערב ולא המים, וז"ל אדה"ז בשולחנו הטהור הלכות יו"ט סי' תצ"ט קו"א ס"ק ו:

". . ומשנה שלימה שנינו בפרק ז דמסכתא מקוואות נפך לתוכו יין ושינו מקצת מראיו, ע"ש דמוכח אפי' לח בלח אינו מתערב בשווה וכל החלקים והתערובות אלא יש במקום אחד יותר מבצקום אחר באותו התערובת לכן במקום אחד יש בו מראה אדמומיות ובמקום אחד אין בו . . ."

